

MEDENÎ USÛL HUKUKUNDA DELİL TESPİTİNDE GÖREVLİ VE YETKİLİ MAHKEME^(*)

Arş. Gör. Dr. Fatih TAHIROĞLU^(**)

Öz

Delil tespiti, ileride açılacak veya açılmış olan bir dava ile ilgili delillerin belirli şartlar altında vaktinden önce toplanıp güvence altına alınmasını sağlayan bir geçici hukukî korumadır. Delil tespitinde görevli ve yetkili mahkeme Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 401. maddesinde düzenlenmiştir. Bu hükme göre, henüz dava açılmamış olan durumlarda delil tespiti, esas hakkındaki davaya bakacak olan mahkemeden veya üzerinde keşif yahut bilirkişi incelemesi yapılacak olan şeyin bulunduğu veya tanık olarak dinlenilecek kişinin oturduğu yer sulh mahkemesinden istenir. Dava açıldıktan sonra ise, her türlü delil tespiti yalnızca davanın görülmekte olduğu mahkemeden talep edilir. Çalışmada, delil tespitinde görevli ve yetkili mahkeme konusu ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler

Delil Tespiti, Geçici Hukukî Koruma, Görev, Yetki.

(*) Yayın Kuruluna Ulaştığı Tarih: 17.10.2022 - Kabul Edildiği Tarih: 31.10.2022.

Atıf Şekli: Fatih Tahiroğlu, "Medenî Usûl Hukukunda Delil Tespitinde Görevli ve Yetkili Mahkeme", *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XII, S. 2, 2022, s. 1241-1260.

(**) İstanbul Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukuku Ana Bilim Dalı, İstanbul, Türkiye.

E-posta: fatiht@istanbul.edu.tr.

Orcid: <http://orcid.org/0000-0002-6382-4942>.

COMPETENCE AND VENUE IN DETERMINATION OF EVIDENCE IN LAW OF CIVIL PROCEDURE

Abstract

Determination of evidence is a temporary legal protection measure that the evidence related to a lawsuit present or to be in future is collected and secured ahead of time under certain conditions. Competence and venue in determination of evidence have been regulated in Article 401 of the Code of Civil Procedure. According to this provision, in cases where no lawsuit has been filed yet, the determination of evidence is requested from the court that will hear the main case or from the court of peace where the thing is subject to the discovery or expert examination is located or the person to be heard as a witness resides. After the lawsuit is filed, all kinds of evidence determination are requested only from the court where the case is being heard. In the study, the competence and venue in determination of evidence is discussed.

Keywords

Determination of Evidence, Temporary Legal Protection, Jurisdiction, Authority.

GİRİŞ

Delil tespiti, ileride açılacak veya açılmış olan bir dava ile ilgili delillerin belirli şartlar altında vaktinden önce toplanıp güvence altına alınmasını sağlayan bir geçici hukukî korumadır¹. Delil tespitine, yalnızca inceleme sırası gelmemiş olan deliller için başvurulabilir². Ayrıca delil tespitine başvurulabilmesi için hukukî yararın da bulunması gerekir (HMK m. 400/2, c. 1)³. Delilin hemen tespit edilmemesi durumunda kaybolacağı veya ileri sürülmesinin önemli ölçüde zorlaşacağı ihtimali söz konusuysa, hukukî yararın bulunduğu kabul edilir (HMK m. 400/2, c. 2).

¹ Baki Kuru, *Medenî Usul Hukuku El Kitabı*, C. II, Yetkin Yayınları, Ankara, 2020, s. 1301; Muhammet Özkes, *Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku*, C. III, 15. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017, s. 2561-2562; Murat Atalı - İbrahim Ermenek - Ersin Erdoğan, *Medenî Usûl Hukuku*, 4. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021, s. 720; Ramazan Arslan vd., *Medenî Usûl Hukuku*, 7. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021, s. 616; L. Şanal Görgün - Levent Börü - Mehmet Kodakoğlu, *Medenî Usûl Hukuku*, 10. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021, s. 737; Leyla Akyol Aslan, *Medeni Usul Hukukunda Delil Tespiti (Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre)*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2011, s. 37; Cenk Akil, "Medeni Yargılama Hukukunda Mahkemelerce Yapılan Delil Tespiti", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 58, S. 1, 2009, s. 5; Müjgan Tunç Yücel, *HMK Uyarınca Tahkimde İhtiyati Tedbir ve Delil Tespiti*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013, s. 29-31; Efe Direnisa, "İhtiyatî Tedbir Kararına Muhalefet Düzenlemesinin (HMK m. 398) İptal Edilmesi ve İptal Kararının Sonuçları Hakkında Bir Değerlendirme", *Hukuk ve Adalet Eleştirel Hukuk Dergisi*, C. 11, S. 25, 2019, s. 102 dn. 5. Bir çeşit ihtiyati tedbir olduğu yönünde bkz. Timuçin Muşul, *Medenî Usul Hukuku*, 3. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2012, s. 624.

² İsmail Doğanay, "Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun Tesbiti Delaile Dair Hükümleri Üzerine Bir İnceleme", *Adalet Dergisi*, 1954/7, s. 892; Müfit Erkuymucu, "Delil Tespitine Müteallik Hükümler Üzerine Bir İnceleme", *Adalet Dergisi*, 1946/2, s. 127; Necmeddin M. Berkin, *Tatbikatçılara Medenî Usul Hukuku Rehberi*, Filiz Kitabevi, 1981, s. 531-532; Saim Üstündağ, *Medeni Yargılama Hukuku*, C. I-II, 7. Baskı, İstanbul, 2000, s. 590; Baki Kuru, *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, C. IV, 6. Baskı, İstanbul, 2001, s. 4431; Kuru, *El Kitabı*, C. II, s. 1302; Yavuz Alangoya - Kamil Yıldırım - Nevhis Deren-Yıldırım, *Medenî Usul Hukuku Esasları*, Tıpkı 8. Baskı, Beta, İstanbul, 2011, s. 377; Arslan vd., s. 617; Hakan Pekcanitez - Oğuz Atalay - Muhammet Özkes, *Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı*, 9. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021, s. 602; Özkes, Pekcanitez Usûl, s. 2563; Atalı-Ermenek-Erdoğan, s. 721; Süha Tanrıver, *Medenî Usûl Hukuku*, 2. Bası, C. II, Yetkin Yayınları, Ankara, 2022, s. 238; Akil, s. 13; Akyol Aslan, s. 56; Abdurrahim Karslı, *Medeni Muhakeme Hukuku*, 5. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2020, s. 746; Nur Bolayır, *Hukuk Yargılamasında Delillerin Toplanmasında Hâkimin ve Tarafların Rolü*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2014, s. 500; Birce Arslandoğan, *Medenî Yargılama Hukukunda Delil Tespiti*, 2. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020, s. 121; Sinem Turan, *Medeni Usul Hukukunda Delil Tespiti Kurumunun Fonksiyonları*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020, s. 30.

³ Kuru, Usul, C. IV, s. 4431; Kuru, El Kitabı, C. II, s. 1302; Pekcanitez - Atalay - Özkes, s. 602; Arslan vd., s. 617; Atalı - Ermenek - Erdoğan, s. 722; Karslı, s. 746; Özkes, Pekcanitez Usûl, s. 2563; Akil, s. 14; Akyol Aslan, s. 57; Arslandoğan, s. 122 vd.; Aziz Serkan Arslan, "6100 Sayılı HMK Madde 401 Hükümüne Göre Delil Tespitinde Görevli ve Yetkili Mahkeme", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 21, S. 2, 2013, s. 246 dn. 12.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 401. maddesinin ikinci fıkrasında, noterlerin, Noterlik Kanunu çerçevesinde yapacağı vakia tespitine ilişkin hükümlerin saklı olduğu hüküm altına alınmıştır. Nitekim Noterlik Kanunu'nun 61. maddesine göre, “noterler bir şeyin veya bir yerin hal ve şeklini, kıymetini, ilgili şahısların kimlik ve ifadelerini tespit ederler ve davet edildiklerinde piyango ve özel kuruluşların kur'a, seçim ve toplantılarında hazır bulunarak durumu belgelendirirler”. Ancak belirtmek gerekir ki, noterler tarafından yapılan bu tespit işlemleri, Hukuk Muhakemeleri Kanunu anlamında delil tespiti niteliğine sahip değildir⁴.

Delil tespitinde görevli ve yetkili mahkeme Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 401. maddesinde düzenlenmiştir. Bu hükme göre, henüz dava açılmamış olan durumlarda delil tespiti, esas hakkındaki davaya bakacak olan mahkemeden veya üzerinde keşif yahut bilirkişi incelemesi yapılacak olan şeyin bulunduğu veya tanık olarak dinlenilecek kişinin oturduğu yer sulh hukuk mahkemesinden istenir (f. 1). Dava açıldıktan sonra ise, her türlü delil tespiti yalnızca davanın görülmekte olduğu mahkemeden istenir (f. 4).

Alman Medenî Usûl Kanunu'nun 486. maddesinin birinci fıkrasına göre, dava açılmışsa, delil tespiti davaya bakan mahkemeden talep edilir. Aynı maddenin ikinci fıkrasına göre ise, henüz dava açılmamışsa, delil tespiti, esas hakkındaki davaya bakacak olan mahkemeden istenir. Ayrıca maddenin üçüncü fıkrasında, acil tehlikeli durumlarda, ifadesi alınacak veya bilirkişi incelemesi yapılacak olan kişinin oturduğu yer ya da keşif veya bilirkişi incelemesi yapılacak olan şeyin bulunduğu yer sulh hukuk mahkemesinden de delil tespiti talep edilebileceği düzenlenmiştir.

Delil tespitinin dava açıldıktan sonra davanın görülmekte olduğu mahkemeden istenmesi doğrudanlık ilkesinin gerçekleştirilmesine hizmet eder⁵. Buna

⁴ Kuru, Usul, C. IV, s. 4478; Ejder Yılmaz, *Geçici Hukuki Himaye Tedbirleri*, C. II, Yetkin Yayınları, Ankara, 2001, s. 1375; Pekcanitez - Atalay - Özekes, s. 602; Tanrıver, Usûl, C. II, s. 241; Süha Tanrıver, “Noterlerin Tespit İşlemleri”, *Noterlik Hukukuna İlişkin İncelemeler (1993-2011)*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2011, s. 105; Özekes, Pekcanitez Usûl, s. 2564-2565; Akyol Aslan, s. 72.

⁵ Michael Huber, in: Hans-Joachim Musielak - Wolfgang Voit, *Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz Kommentar*, 19. Auflage, Verlag Franz Vahlen, München, 2022, ZPO § 486 Rdn. 1; Klaus Schreiber in: Wolfgang Krüger - Thomas Rauscher, *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung*, Band 2 §§ 355-945b, 6. Auflage, C. H. Beck, 2020, ZPO § 486 Rdn. 2; Claus Kratz, in: Volkert Vorwerk - Christian Wolf, *BeckOK ZPO*, 45. Edition Stand: 01.07.2022, C. H. Beck, München, 2022, ZPO § 486 Rdn. 1; Hans-Jürgen Ahrens, *Der Beweis im Zivilprozess*, Verlag Dr. Otto Schmidt, Köln, 2015, Kapitel 55 Rz. 2; Akil, s. 52; Akyol Aslan, s. 80; Aziz Serkan Arslan, *Medeni Usul Hukukunda Delillerin Toplanması ve Doğrudanlık İl-*

karşılık, dava açılmadan önce esas hakkındaki görevli ve yetkili mahkeme yanında, bazı deliller bakımından başka yetkili ve görevli mahkemenin kabul edilmiş olması doğrudanlık ilkesinin istisnasını oluşturur⁶.

Çalışmada, delil tespitinde görevli ve yetkili mahkeme konusu ele alınmıştır. Bu kapsamda, öncelikle, dava açılmadan önce talep edilecek delil tespitinde görevli ve yetkili mahkeme incelenmiştir. Daha sonra ise, dava açıldıktan sonra talep edilecek delil tespitinde görevli ve yetkili mahkeme üzerinde durulmuştur.

I. DAVA AÇILMADAN ÖNCE TALEP EDİLECEK DELİL TESPİTİNDE GÖREVLİ VE YETKİLİ MAHKEME

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 401. maddesinin birinci fıkrasına göre, henüz dava açılmamış olan durumlarda delil tespiti, esas hakkındaki davaya bakacak olan mahkemeden veya üzerinde keşif yahut bilirkişi incelemesi yapılacak olan şeyin bulunduğu veya tanık olarak dinlenilecek kimsenin oturduğu yer sulh hukuk mahkemesinden talep edilir. Görüldüğü üzere, bu düzenlemeyle delil tespiti talep edecek kişiye bir seçimlik hak tanınmıştır⁷. Kişi, talebini ister esas hakkındaki davaya bakacak olan mahkemeye isterse de üzerinde keşif yahut bilirkişi incelemesi yapılacak olan şeyin bulunduğu veya tanık olarak dinlenilecek kimsenin oturduğu yer sulh hukuk mahkemesine yöneltebilir. Bu bağlamda, esas hakkındaki dava bakımından mahkemenin yetkisi kesin olsa dahi, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 401. maddesinin birinci fıkrası gereğince, üzerinde keşif yahut bilirkişi incelemesi yapılacak olan şeyin bulunduğu veya tanık olarak dinlenilecek kişinin oturduğu yer mahkemesinden de delil tespiti talep edilebilir⁸.

---

kesi, Adalet Yayınevi, Ankara, 2012, s. 291; Aziz Serkan Arslan, "Doğrudanlık İlkesi", *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Mihbir Özel Sayısı, C. 4, S. 2, 2014, s. 142; Dilek Karademir Aydemir, *Medeni Usul Hukukunda Mahkemelerin Yetkisi*, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019, 503.

⁶ Güray Erdönmez, *Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku*, C. I, 15. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017, s. 841; Ali Cem Budak - Varol Karaaslan, *Medenî Usul Hukuku*, 5. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2021, s. 84. Doğrudanlık ilkesi ile çeliştiği şeklinde bkz. Arslan A. S., Doğrudanlık İlkesi, s. 291; Arslan A. S., Delil Tespiti, s. 249 vd..

⁷ Ejder Yılmaz, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, C. III, 3. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2017, s. 3605; Selçuk Öztekin, "Hukuk Muhakemeleri Kanunu'ndaki Geçici Hukuki Koruma Hükmülerinin Değerlendirilmesi", *Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukukçuları Toplantısı-X*, 1-2 Ekim 2012 İzmir, Türkiye Adalet Akademisi Yayınları, s. 457; Karademir Aydemir, s. 501.

⁸ Arslandoğan, s. 166.

Esas hakkındaki dava bakımından birden fazla mahkemenin yetkili olduğu hâllerde, kişi bu mahkemelerden birini seçerek delil tespiti talebinde bulunabilir⁹. Ancak belirtmek gerekir ki, delil tespiti için yapılan bu seçim, daha sonra açılacak olan esas hakkındaki dava bakımından bağlayıcı değildir¹⁰. Yani esas hakkındaki dava, daha önce delil tespiti talebinde bulunulmuş olan yetkili mahkemede açılmak zorunda değildir¹¹. Bir diğer deyişle, esas hakkındaki dava, delil tespiti talebinde bulunulan mahkeme dışında, başka bir yetkili mahkemede de açılabilir¹².

Taraflar arasında geçerli bir yetki sözleşmesi varsa, yetki sözleşmesi ile belirlenen mahkeme delil tespiti bakımından da yetkilidir¹³. Bununla birlikte, taraflar arasında yetki sözleşmesi bulunsa dahi, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 401. maddesinin birinci fıkrası gereğince, üzerinde keşif yahut bilirkişi incelemesi yapılacak olan şeyin bulunduğu veya tanık olarak dinlenilecek kişinin oturduğu yer mahkemesinin yetkisi de devam eder¹⁴. Bu bağlamda, yalnızca delil tespiti talepleri hakkında bir yetki sözleşmesi yapıp yapılamayacağı meselesi üzerinde durulmalıdır.

Alman hukukunda, sadece delil tespiti talebi için yapılan bir yetki sözleşmesinin geçerli olmadığı kabul edilmektedir¹⁵. Zira Alman Medenî Usûl Kanunu'nun 486. maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen yetki kuralı, üzerinde ta-

⁹ Schreiber, MüKoZPO, ZPO § 486 Rdn. 3; Kratz, BeckOK ZPO, ZPO § 486 Rdn. 13; Ahrens, Kapitel 55 Rz. 16.

¹⁰ Frank O. Fischer, "Selbstständiges Beweisverfahren - Zuständigkeits- und Verweisungsfragen", *MDR*, 2001, s. 612; Christian Berger, in: Reinhard Bork - Herbert Roth, *Stein/Jonas Kommentar zur Zivilprozessordnung*, Band 5 §§ 328-510c, 22. Auflage, Mohr Siebeck, Tübingen, 2015, § 486 Rdn. 8; Huber, Musielak/Voit ZPO, ZPO § 486 Rdn. 4; Ahrens, Kapitel 55 Rz. 16.

¹¹ Erik Kießling, in: Ingo Saenger, *Zivilprozessordnung Handkommentar*, 9. Auflage, Nomos, 2021, ZPO § 486 Rdn. 10.

¹² Berger, Stein/Jonas ZPO, § 486 Rdn. 12; Huber, Musielak/Voit ZPO, ZPO § 486 Rdn. 4; Fischer, s. 612.

¹³ Schreiber, MüKoZPO, ZPO § 486 Rdn. 3; Kießling, Hk-ZPO, ZPO § 486 Rdn. 8; Derya Belgin Güneş, "Yetki Sözleşmeleri", *İstanbul Barosu Dergisi*, C. 86, S. 5, 2012, s. 208; Makbule Ceren Gültüter, "Medeni Yargılama Hukukunda Yetki Sözleşmeleri", *İstanbul Medipol Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2018, s. 95 dn. 333.

¹⁴ Belgin Güneş, s. 208.

¹⁵ Schreiber, MüKoZPO, ZPO § 486 Rdn. 3; Jürgen Ulrich, in: Hanns Prütting - Markus Gehrlein, *Zivilprozessordnung Kommentar*, 8. Auflage, Luchterhand Verlag, 2016, § 486 Rdn. 4; Kießling, Hk-ZPO, ZPO § 486 Rdn. 8.

sarruf edilemeyen bir münhasır yetki (*ausschließliche Zuständigkeit*)¹⁶ kuralıdır¹⁷. Ayrıca esas hakkındaki davaya bakacak mahkeme ile delil tespiti yapacak mahkemenin bu şekilde ayrılması, hem doğrudanlık ilkesiyle hem de teksif ilkesiyle (*Konzentrationsgrundsatz*) çelişir¹⁸.

Kanaatimizce Türk hukukunda da sadece delil tespiti talebi için yetki sözleşmesi yapılamaz. Şöyle ki, yetki sözleşmesi esasen davalar bakımından yapılır. Oysa delil tespiti bir dava değil, ilgili bulunduğu davaya bağlı bir işlemdir¹⁹. Ayrıca delil tespiti talebini inceleme yetkisinin, esas hakkındaki davaya bakacak olan mahkemeden başka bir yer mahkemesine verilmesi doğrudanlık ilkesini ihlâl eder²⁰. Çünkü böyle bir durumda, doğrudanlık ilkesine bir istisna getirilmesi söz konusu olur. Hâlbuki doğrudanlık ilkesine getirilen istisnaların kanunî düzenlemeye dayanması gerekir²¹. Keza sadece delil tespiti için yetki sözleşmesi yapılması, hâkimin yargılamayı yürütme görevini (HMK m. 32) de ihlâl eder. Nitekim hâkimin delillerin toplanması ile ilgili faaliyetleri, yargılamanın maddi açıdan yürütülmesine ilişkindir²². Bu açıdan bakıldığında, delillerin vaktinden önce toplanıp güvence altına alınmasını sağlayan delil tespiti de yargılamanın maddî açıdan yürütülmesinin kapsamına girer. Tarafların, hâkimin yargılamayı yürütme görevini bertaraf edebilmesi ise mümkün değildir²³. Tüm bu gerekçelerle sadece delil tespiti talebi açısından yapılan yetki sözleşmesi geçersizdir.

Dava açılmadan önce görevsiz veya yetkisiz mahkemeden delil tespiti talebinde bulunulmuş olması meselesine de değinmek gerekir. Dava açılmadan

¹⁶ Alman hukukundaki münhasır yetkinin Türk hukukundaki kesin yetkiyle benzerlik gösterdiği hakkında bkz. Ali Çetin Aslan, “Medenî Usûl Hukukunda Görev”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İzmir 2021, s. 241.

¹⁷ Schreiber, MüKoZPO, ZPO § 486 Rdn. 3.

¹⁸ Schreiber, MüKoZPO, ZPO § 486 Rdn. 3.

¹⁹ Baki Kuru-Ali Cem Budak, *Tespit Davaları*, 2. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2010, s. 268; Kuru, Usul, C. IV, s. 4427; Kuru, El Kitabı, C. II, s. 1302; Arslan vd., s. 616; Akyol Aslan, s. 40; Akil, s. 8; Arslandoğan, s. 50; Süha Tanrıver, *Medenî Usûl Hukuku*, C. I, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021, s. 626; Tanrıver, Usûl, C. II, s. 237.

²⁰ Schreiber, MüKoZPO, ZPO § 486 Rdn. 3.

²¹ Alangoya-Yıldırım-Deren-Yıldırım s. 189; Nesibe Kurt, “Medenî Yargılama Hukukunda Doğrudan Doğruluk İlkesi”, *Prof. Dr. Bilge Öztan’a Armağan*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2008, s. 615; Arslan A. S., Doğrudanlık İlkesi, s. 173; Erdönmez, Pekcanitez Usûl, s. 839.

²² Erdönmez, Pekcanitez Usûl, s. 814-815; Tanrıver, Usûl, C. I, s. 402; Meral Sungurtekin Özkan, *Türk Medenî Yargılama Hukuku*, Fakülteler Kitabevi Barış Yayınları, İzmir, 2013, s. 106; Bolayır, s. 194.

²³ Erdönmez, Pekcanitez Usûl, s. 813-814.

önce görevsiz mahkemeden delil tespiti talep edilmişse, delil tespitine ilişkin yargılamada taraflar mahkemenin görevsiz olduğunu ileri sürebileceği gibi, mahkeme de görevsiz olduğunu re'sen dikkate alır²⁴. Zira mahkemenin görevli olması, dava şartı olmakla birlikte (HMK m. 114) aynı zamanda bir yargılama şartıdır²⁵. Esas hakkındaki dava açısından kesin yetkinin söz konusu olduğu hâllerde de aynı durum geçerlidir²⁶. Buna karşılık, esas hakkındaki dava bakımından kesin olmayan yetkinin söz konusu olduğu durumlarda, dava açılmadan önce yetkisiz bir mahkemeden delil tespiti talebinde bulunulmuşsa, yetki itirazı ileri sürülmelidir²⁷. Delil tespiti yargılaması sonunda mahkeme, görevsiz veya yetkisiz olduğuna karar verirse, talebi usûlden reddeder²⁸.

Son olarak, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 401. maddesinin üçüncü fıkrasında, dava açılmadan önce görevsiz veya yetkisiz mahkemede delil tespiti yapılan hâllerde, esas hakkında açılan davada delil tespiti yapan mahkemenin yetkisiz ve görevsiz olduğunun ileri sürülemeyeceği düzenlenmiştir. Alman Medenî Usûl Kanunu'nun 486. maddesinin ikinci fıkrasına göre ise, delil tespiti talep eden kişi, daha sonra açılan esas hakkındaki davada mahkemenin yetkisiz olduğunu ileri süremez. Görüldüğü üzere, esasen her iki hüküm birbirinden farklıdır. Nitekim Alman hukukunda, delil tespiti talep eden kişi, esas hakkındaki dava delil tespitini yapan mahkemede açılırsa, bu mahkemenin yetkisiz olduğunu ileri süremez²⁹. Bu noktada, acaba Türk hukuku bakımından da benzer bir değerlendirme yapılabilir mi? Yani kişi dava açılmadan önce delil tespitini esas hakkındaki dava bakımından yetkili olarak kabul ettiği mahkemeden talep etmiş, daha sonra da kendisine karşı esas hakkındaki dava bu mahkemede açılmış olabilir. Böyle bir durumda, daha önce o mahkemeden delil tespiti talebinde bulunmuş olan davalı, davanın yetkisiz mahkemede açıldığını ileri sürebilir mi?

Kanaatimizce burada, mahkemenin yetkisinin kesin olup olmamasına göre ikili bir ayırım yapılmalıdır. Esas hakkındaki dava bakımından kesin yetkinin söz

---

²⁴ Arslandoğan, s. 163.

²⁵ Hakan Pekcanitez, *Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku*, C. II, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017, s. 951; Özekes, Pekcanitez Usûl, s. 2471.

²⁶ Arslandoğan, s. 163.

²⁷ Arslandoğan, s. 163; kesin yetki-kesin olmayan yetki ayrımı yapmaksızın yetki itirazının ileri sürülmesi gerektiği şeklinde bkz. Yılmaz, Şerh, C. III, s. 3605; Akyol Aslan, s. 79

²⁸ Özekes, Pekcanitez Usûl, s. 2566; Arslandoğan, s. 163. İhtiyati tedbirler bakımından aynı yönde bkz. Özekes, Pekcanitez Usûl, s. 2471.

²⁹ Huber, Musielak/Voit ZPO, ZPO § 486 Rdn. 4; Kratz, BeckOK ZPO, ZPO § 486 Rdn. 15.

konusu olduğu durumlarda, kesin yetki bir dava şartı olduğundan ve mahkemece re'sen inceleneyeceğinden, davalı da her zaman yetki itirazında bulunabilir. Buna karşılık, esas hakkındaki dava açısından kesin yetkinin söz konusu olmadığı hâllerde, davalı yetki ilk itirazında bulunamamalıdır. Çünkü bu durumda davalı mahkemenin yetkisiz olduğunu ileri sürerek, önceki davranışıyla çelişmektedir³⁰. Hâlbuki medenî usûl hukukunda bir tarafın daha önce gerçekleştirdiği işlemlerle çelişen usûlî davranışlarda bulunması dürüstlük kuralına aykırılık teşkil eder³¹. Dürüstlük kuralına aykırı yapılan usûlî işlemler ise hukukî sonuç doğurmazlar³².

II. DAVA AÇILDIKTAN SONRA TALEP EDİLECEK DELİL TESPİTİNDE GÖREVLİ VE YETKİLİ MAHKEME

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 401. maddesinin son fıkrasına göre, dava açıldıktan sonra talep edilecek her türlü delil tespitinde yalnızca davaya bakan mahkeme yetkili ve görevlidir. Şayet tespiti istenen delil başka bir mahkemenin yargı çevresinde yer alıyorsa, davanın görülmekte olduğu mahkeme, delil tespiti için o mahkemeyi istinabe eder³³.

İstinaf incelemesi sırasında da delil tespitine ihtiyaç duyulabilir³⁴. Böyle bir durumda, delil tespiti istinaf mahkemesinden talep edilir³⁵. Şöyle ki, istinaf

³⁰ OLG Celle, (NJW-RR 2000, 1738).

³¹ Leo Rosenberg-Karl Heinz Schwab-Peter Gottwald, *Zivilprozessrecht*, 18. Auflage, Verlag C. H. Beck, München, 2018, § 65 Rdn. 54; Eberhard Schilken, *Zivilprozessrecht*, 6. Auflage, Verlag Franz Vahlen, München, 2010, Rdn. 150; Yavuz Alangoya, *Medenî Usul Hukukunda Vakıaların ve Delillerin Toplanmasına İlişkin İlkeler*, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1979, s. 118; Ramazan Arslan, *Medenî Usul Hukukunda Dürüstlük Kuralı*, S Yayınları, Ankara, 1989, s. 108; Abdurrahim Karlı, *Medeni Usul Hukukunda Usulî İşlemler*, İstanbul, 2001, s. 203; Erdönmez, Pekcanitez Usûl, s. 916-917.

³² Arslan R., Dürüstlük Kuralı, s. 78; Karlı, Usulî İşlemler, s. 201; Erdönmez, Pekcanitez Usûl, s. 915; Nesibe Kurt Konca, *Medenî Usul Hukukunda Doğruyu Söyleme Yükümlülüğü*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2017, s. 145; "[...] Dürüstlük kuralına aykırılık, işlemin hukuki sonuç doğurmasını engelleyecektir [...]" Yargıtay 22. HD, 14.5.2019, E. 2016/10186, K. 2019/10613 (www.lexpera.com.tr).

³³ Mustafa Reşit Belgesay, *Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, İstanbul, 1939, s. 290; Kuru, Usul, C. IV, s. 4436; Necip Bilge - Ergun Önen, *Medenî Yargılama Hukuku Dersleri*, 3. Baskı, Ankara, 1978, s. 16; Ramazan Arslan, "Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Geçici Hukuki Korumalar Konusunda Getirdiği Yenilikler", *Bankacılar Dergisi*, Özel Sayı, 2013, s. 25 Pekcanitez - Atalay - Özekes, s. 603; Özekes, Pekcanitez Usûl, s. 2567; Arslan vd., s. 617; Akil, s. 23; Akyol Aslan, s. 80.

³⁴ Özekes'e göre, istinaf aşamasında yeni delillere dayanılması kural olarak mümkün olmadığından, bu aşamada delil tespiti hususunda çok titiz davranılmalıdır (Muhammet Özekes, **100**

mahkemesi sadece hukuka uygunluk denetimi değil, aynı zamanda vakia denetimi de yapmaktadır³⁶. Nitekim istinaf mahkemesi, temyiz mahkemesinin aksine, delillerle doğrudan temas kurma imkânına sahiptir. Ayrıca Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 360. maddesine göre, aksine hüküm bulunmayan durumlarda, ilk derece mahkemesinde uygulanan yargılama usûlü istinaf mahkemesinde de uygulanır. Söz konusu hükmün, geçici hukukî korumaları da kapsayacak şekilde yorumlanması gerekir³⁷. Kaldı ki, istinaf aşamasında yapılamayacak işlemleri düzenleyen Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 357. maddesinde de geçici hukukî koruma kararlarına yer verilmemiştir³⁸. Tüm bu nedenlerle istinaf mahkemesinin delil tespiti yapılabilirliği mümkündür.

Bununla birlikte, ilk derece mahkemesi tarafından nihaî karar verilmiş, ancak henüz istinaf kanun yoluna başvurulmamış olan hâllerde, delil tespitinin ilk derece mahkemesinden mi yoksa istinaf mahkemesinden mi talep edileceği sorusu akla gelebilir. Alman hukukunda, istinaf mahkemesinin ancak istinaf başvurusu yapıldıktan sonra delil tespiti bakımından yetkili hâle geleceği ifade edilmektedir³⁹. Bir başka deyişle, ilk derece mahkemesi, kararına karşı istinafa başvuruluncaya kadar delil tespiti açısından yetkili kalmaya devam eder⁴⁰.

Soruda Medenî Usûl Hukukunda Yeni Kanun Yolu Sistemi İstinaf ve Temyiz, 3. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016, s. 108; Özekes, Pekcanitez Usûl, s. 2262-2263).

³⁵ Kuru, El Kitabı, C. II, s. 1338; Tolga Akkaya, *Medeni Usul Hukukunda İstinaf*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009, s. 342 vd.; Özekes, İstinaf ve Temyiz, s. 108; Özekes, Pekcanitez Usûl, s. 2262-2263; Selçuk Özbek, *Türk Medeni Yargılama Hukukunda İstinaf ve Temyiz*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021, s. 152; Sümeyye Sena Fırat, "Geçici Hukukî Koruma Tedbirlerine Karşı Kanun Yolları", *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2021, s. 94 vd..

³⁶ Tolga Akkaya, s. 28; Kuru, El Kitabı, C. II, s. 1346; Atalı - Ermenek - Erdoğan, s. 625; Özekes, Pekcanitez Usûl, s. 2213; Karslı, s. 765-766 ve 799; Ömer Ulukapı, *Medenî Usûl Hukuku*, 3. Baskı, Mimoza Yayınları, Konya, 2015, s. 466; Muhammet Özekes, "İstinaf İncelemesi Sonunda Verilecek Kararlar", *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Çerçevesinde İstinaf*, MİHBİR, 15. Toplantı (6-7 Ekim 2017/Antalya), 2018, s. 90; Deniz Meraklı Yayla, *Medenî Usûl Hukuku'nda İstinaf Kanun Yolunda Yeniden Tahkikat Yapılması*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2014, s. 19-22

³⁷ Akkaya, s. 343; Özekes, Pekcanitez Usûl, s. 2261; Fırat, s. 95. Ayrıca bkz. Özekes, Pekcanitez Usûl, s. 2470.

³⁸ Akkaya, s. 343; Özekes, Pekcanitez Usûl, s. 2262; Fırat, s. 94-95.

³⁹ Ahrens, Kapitel 55 Rz. 7; Hans-Jürgen Ahrens, in: Bernhard Wiczorek, Rolf A. Schütze, *Zivilprozessordnung und Nebengesetze Großkommentar*, Band 6 §§ 355-510c, 4. Auflage, De Gruyter, 2014, § 486 Rdn. 5; Kratz, BeckOK ZPO, ZPO § 486 Rdn. 9.

⁴⁰ Berger, Stein/Jonas ZPO, § 486 Rdn. 3.

Türk hukukunda ise doktrinde, kanaatimizce de haklı olarak, söz konusu durumda delil tespitinin istinaf mahkemesinden talep edilmesi gerektiği kabul edilmektedir^{41,42}. Zira ilk derece mahkemesi nihaî kararını vererek davadan el çektiğinden artık davanın görülmekte olduğu mahkeme sıfatını kaybetmiştir⁴³. Nihaî karar verildikten sonraki inceleme istinaf mahkemesi tarafından yapılacağından, delil tespiti talebi de o mahkemeye yöneltilmelidir⁴⁴.

Temyiz kanun yoluna başvurulduktan sonra da delil tespitine ihtiyaç duyulabilir. Örneğin, dinlenmesi gereken bir tanık, ilk derece mahkemesi ve istinaf mahkemesi tarafından dinlemeden hüküm kurulmuş ve bu hükme karşı temyize başvurulduktan sonra tanık ağır bir hastalığa yakalanmış olabilir. Böyle bir durumda, söz konusu tanığın ifadesinin alınabilmesi için delil tespiti yoluna başvurulabilmesi gerekir. Aksi takdirde, temyiz mahkemesi tarafından bozma kararı verilir ve alt derece mahkemesi tarafından bu karara uyulursa, bozma kararı doğrultusunda yeniden yapılacak olan tahkikatta tanığın dinlenmesi mümkün olmayabilir. Nitekim mahkemenin dinlenmesi gereken bir tanığı dinlemeden hüküm kurması, hukukî dinlenme hakkının ihlâl edilmesine neden olacağından⁴⁵, mutlak bozma sebebi teşkil eder⁴⁶.

⁴¹ Akkaya, s. 344; Öztekin, İstinaf ve Temyiz, s. 152; Yasemin Mıstaçoğlu, “Bölge Adliye Mahkemeleri ve İhtiyati Tedbir Kararları”, *İstanbul Barosu Dergisi*, C. 90, S. 6, 2016, s. 41; Fırat, s. 97.

⁴² İhtiyati tedbir talebi bakımından aynı yönde bkz. Bilge Umar, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2014, s. 1138; Cengiz Serhat Konuralp, “6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na Göre İhtiyati Tedbirler”, *İÜHFMD*, C. LXXI, S. 2, 2013, s. 238; İdil Tuncer Kazancı, “Yargı Kararları ve 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Çerçevesinde İhtiyati Tedbirlere İlişkin Bazı Sorunlar”, *MİHDER*, C. 8, S. 23, 2012/3, s. 94 dn. 67; Yasemin Mıstaçoğlu, *Medeni Usul Hukukunda İhtiyati Tedbir Yargılaması*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020, s. 54; Cemil Simil, “Bölge Adliye Mahkemelerinin İhtiyatî Tedbir Kararı Verebilmesi ve Kararın Denetimi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 10, S. 2, 2020, s. 186. İhtiyati tedbir talebi bakımından kararı veren ilk derece mahkemesinin görevli olduğu yönünde bkz. Özkes, Pekcanitez Usûl, s. 2470.

⁴³ Akkaya, s. 344; Mıstaçoğlu, s. 41; Fırat, s. 97.

⁴⁴ Akkaya, s. 344; Mıstaçoğlu, s. 41; Fırat, s. 98.

⁴⁵ Erdönmez, Pekcanitez Usûl, s. 876; Fatih Tahiroğlu, “Medenî Usûl Hukukunda Tanığın Hazır Bulunma Yükümlülüğü”, *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 8, S. 2, 2021, s. 632; “[...] Davalının bildirdiği tanıklardan E.U.’a çıkarılan davetiye adres yetersizliğinden iade edilmiş, davalı vekiline yeni adres bildirmesi için süre verilmesine rağmen, bildirilmediğinden; bu tanığın dinlenmesi gerekmez ise de; davalının diğer tanığı Y.A.’un dinlenmesi için çıkarılan ihzar müzekkeresinin sonucu beklenmeden davaya ilişkin nihai karar verilmiştir. Davalı; tanığı Y.A.’un dinlenmesinden açıkça vazgeçilmiş değildir. Bu durumda; mahkemece davalı tanığı Y. A.’un Hukuk Muhakemeleri Kanununun 240. ve devamı maddeleri uyarınca dinlenmesine ilişkin işlemler tamamlanmadan karara bağlanması eksik inceleme sonucunu

Temyiz kanun yoluna başvurulduktan sonra delil tespitine ihtiyaç duyulabileceği yukarıda belirtildi. Bu durumda, delil tespitinin hangi mahkemeden talep edilebileceği meselesi üzerinde durulmalıdır. Alman hukukunda, temyiz mahkemesi tarafından tespit edilemeyecek vakıalar söz konusu ise, delil tespitinin istinaf mahkemesinden talep edilmesi gerektiği kabul edilmektedir⁴⁷.

Türk hukukunda ise, temyiz mahkemesinden delil tespiti talebinde bulunulamaz. Zira temyiz incelemesinde, istinaf incelemesinden farklı olarak, sadece hukuka uygunluk denetimi yapılır. Bir başka deyişle, temyiz mahkemesi, istinaf mahkemesinin aksine, vakıa denetimi yapamaz⁴⁸. Nitekim Yargıtay'ın, delillerle doğrudan temas kurma imkânı yoktur⁴⁹. Örneğin, temyiz mahkemesi; tanık dinleyemez, keşif yapamaz⁵⁰, bilirkişi raporu alamaz⁵¹. Bu nedenle temyiz mahkemesinin delil tespiti yapabilmesi mümkün değildir. Kanaatimizce burada delil tespiti nihai kararı vermiş olan istinaf mahkemesinden veya ilk derece mahkemesinden⁵² talep edilmelidir⁵³. Keza istinaf mahkemesi veya ilk derece mahke-

---

doğurmuş olup, bu durum davalının hukuki dinlenilme haklarına (HMK m. 27) aykırı olduğundan bozmayı gerektirmiştir [...]" Yargıtay 2. HD, 10.7.2012, E. 2012/592, K. 2012/19400, (www.kazanci.com.tr).

- ⁴⁶ Muhammet Özkes, *Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2003, s. 128 ve 323; Özkes, Pekcanitez Usûl, s. 2355; Tahiroğlu, s. 632-633.
- ⁴⁷ Klaus Reichold, in: Heinz Thomas - Hans Putzo, *Zivilprozessordnung*, 36. Auflage, Verlag C. H. Beck, 2015, § 486 Rdn. 4; Ahrens, Kapitel 55 Rz. 5; Berger, Stein/Jonas ZPO, § 486 Rdn. 3; Huber, Musielak/Voit ZPO, ZPO § 486 Rdn. 2; Ahrens, Wieczorek/Schütze ZPO, § 486 Rdn. 4; Kurt Herget, in: Richard Zöllner, *Zöller Zivilprozessordnung*, 30. Auflage, Verlag Dr. Otto Schmidt, Köln, 2014, § 486 Rdn. 3.
- ⁴⁸ Sabri Şakir Ansay, *Hukuk Yargılama Usulleri*, 7. Baskı, Ankara, 1960, s. 344; Necmeddin M. Berkin, "Yargıtay Kanunu ve Nihai Derecede Yargı Faaliyeti", *İÜHFİM*, C. 41, S. 1-2, 1975, s. 156; Saim Üstündağ, "Temyizin Nakzından Sonraki Hukuki Durum", *İÜHFİM*, C. 28, S. 1, 1962, s. 145; Burhan Gürdoğan, *Özel Hukuk Alanında Maddî Hukuk ve Yargılama Usulü Yönünden Yargıcın Takdir Hakkının Yargıtayca Denetlenmesi*, Ankara, 1967, s. 26; Hakan Pekcanitez, "Hukuk Muhakemeleri Kanununa Göre Temyiz Kanun Yolunda Yargısal Denetiminin Maddi ve Hukukî Denetim", *Temyiz İncelemesinde Hukuki Denetimin Sınırları*, Türk Hukuku İstinaf Reformu Sonrası Mukayeseli Hukuk Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Ankara, 2018, s. 227; Özkes, İstinaf ve Temyiz, s. 116.
- ⁴⁹ Saim Üstündağ, "Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun Tadili Tasarısı Hakkında Düşünceler", *Makaleler İçtihat Tahlilleri Çeviriler*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2010, s. 144; Özkes, Pekcanitez Usûl, s. 2277.
- ⁵⁰ Özkes, Temyiz ve İstinaf, s. 127; İbrahim Aşık, *Medenî Usul Hukukunda Keşif*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2009, s. 111.
- ⁵¹ Özkes, Temyiz ve İstinaf, s. 127; Özkes, Pekcanitez Usûl, s. 2277.
- ⁵² Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 361. maddesinin birinci fıkrasına göre, temyiz kanun yoluna kural olarak bölge adliye mahkemesi hukuk dairelerinden verilen nihai kararlara karşı

mesi tarafından nihaî karar verilmiş, ancak henüz temyiz kanun yoluna başvurulmamış olan hâllerde de delil tespiti nihaî kararı vermiş olan istinaf mahkemesinden veya ilk derece mahkemesinden talep edilmesi gerekir.

Son olarak belirtmek gerekir ki, dava açıldıktan sonra davaya bakan mahkeme dışında başka bir mahkeme tarafından delil tespiti yapılması hâlinde, yapılan delil tespitinin geçerli olup olmadığı tartışmalıdır. Doktrinde bir görüşe göre, davaya bakan mahkeme dışında başka bir mahkemenin yapmış olduğu delil tespiti geçersizdir ve bu delil tespitiyle elde edilen delil hükme esas alınmaz⁵⁴. Yargıtay da dava açıldıktan sonra davanın görüldüğü mahkeme dışında başka bir mahkemece yapılan delil tespitinin hükme esas alınmayacağı görüşündedir⁵⁵. Yine İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi'nin görüşü de bu yöndedir⁵⁶.

---

başvurulabilir. Bununla birlikte, ilk derece mahkemesinden verilen nihaî kararlara karşı da istisnâ olarak doğrudan temyiz kanun yoluna başvurulabilir (HMK m. 373/1, 4, 5).

⁵³ Benzer şekilde bkz. ve karşı. Fırat, s. 99. İhtiyati tedbir talebi bakımından kararı veren ilk derece mahkemesinin veya duruma göre bölge adliye mahkemesinin yetkili ve görevli olduğu yönünde bkz. Özekes, Pekcanitez Usûl, s. 2470. Bu konuda bir kanun boşluğu bulunduğunu kabul eden bir başka görüşe göre de, temyiz incelemesi sırasında ihtiyati tedbire karar verme yetkisi nihai kararı vermiş olan mahkemeye ait olmalıdır (Yılmaz, Şerh, C. III, s. 3542-3543; Ejder Yılmaz, "Dosyadan El Çeken Mahkemenin Kanun Yolu Aşamasında Bulunan Davada İhtiyati Tedbir Verme Yetkisi", *MİHDER*, C. 5, S. 13, 2009, s. 220).

⁵⁴ Kuru, Usul, C. IV, s. 4435; İlhan E. Postacıoğlu, *Medeni Usul Hukuku Dersleri*, 6. Bası, İstanbul, 1975, s. 498; Arslan R., s. 25; İlhan E. Postacıoğlu - Sümer Altay, *Medenî Usûl Hukuku Dersleri*, 7. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2015, s. 1020; Arslan vd., s. 617; Akil, s. 21; Akyol Aslan, s. 83.

⁵⁵ "[...] HMK'nun 401/4. Maddesinde yer alan "dava açıldıktan sonra yapılan her türlü delil tesbiti talebi hakkında sadece davanın görülmekte olduğu mahkemenin yetkili ve görevli olduğu" düzenlemesi karşısında yetkisiz ve görevsiz mahkemece yapılan tesbite değer verilemeyeceğine göre; davalının temyiz itirazı yerinde değildir [...]" Yargıtay 1. HD, 11.5.2017, E. 2014/22426 K. 2017/2523 (www.lexpera.com.tr); "[...] 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 401. maddesinin 4. fıkrasında yer alan "Dava açıldıktan sonra yapılan her türlü delil tespiti talebi hakkında sadece davanın görülmekte olduğu mahkeme yetkili ve görevlidir" hükmü gereğince, inceleme konusu davanın açılma tarihinden sonra, ... 2. Sulh Hukuk Mahkemesi aracılığıyla ve tarafların yokluğunda icra edilen delil tespiti dosyası ve uzman olmayan mimar bilirkişi raporu hükme esas alınamaz [...]" Yargıtay 22. HD, 30.6.2014, E. 2014/17106, K. 2014/19794 (www.kazanci.com.tr); "[...] dava 13.11.2006 tarihinde açılmış olup, delil tespiti davanın açılmasından sonra 30.11.2006 tarihinde yetkisiz ve görevsiz mahkemede yapıldığından geçersizdir (H.U.M.K. madde 370. H.M.K. madde 401/4) [...]" Yargıtay 15. HD, 21.5.2012, E. 2012/541, K. 2012/3682 (www.kazanci.com.tr); "[...] HMK'nın 401/son maddesine göre "dava açıldıktan sonra yapılan her türlü delil tespiti talebi hakkında sadece davanın görülmekte olduğu mahkeme yetkili ve görevlidir." hükmü gereğince eldeki dosya ile ilgili olarak başka mahkemece delil toplanamaz. Mahkemece gerekli tüm araştırma dosya üzerinden yapılarak sonucuna göre bir karar verilmesi gerektiği halde davadan sonra başka bir mahkemedен talep edilen tespit kararı esas alınarak HMK'nın 401/son maddesine aykırı olarak ka-

Doktrinde bizim de katıldığımız görüşe göre ise, delil tespiti davaya bakan mahkeme dışında başka bir mahkeme tarafından yapılırsa dahi, hâkim tespit edilen delili serbestçe değerlendirebilmelidir⁵⁷. Çünkü Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 198. maddesinde, kanunî istisnalar dışında hâkimin delilleri serbestçe değerlendireceği düzenlenmiştir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 401. maddesinin dördüncü fıkrasında da, söz konusu delil tespitinin geçersiz olacağına, yani bu delil tespitiyle elde edilen delilin değerlendirilemeyeceğine dair bir düzenleme mevcut değildir⁵⁸.

SONUÇ

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 401. maddesinin birinci fıkrasına göre, henüz dava açılmamış olan durumlarda delil tespiti, esas hakkındaki davaya bakacak olan mahkemeden veya üzerinde keşif yahut bilirkişi incelemesi yapılacak olan şeyin bulunduğu veya tanık olarak dinlenilecek kişinin oturduğu yer sulh mahkemesinden istenir. Esas hakkındaki dava bakımından birden fazla mahkemenin yetkili olduğu hâllerde, kişi bu mahkemelerden birini seçerek delil tespiti talebinde bulunabilir. Böyle bir durumda, esas hakkındaki dava, delil tespiti talebinde bulunulan mahkeme dışında, başka bir yetkili mahkemede de açılabilir. Taraflar arasında geçerli bir yetki sözleşmesi varsa, yetki sözleşmesi ile belirlenen mahkeme delil tespiti bakımından da yetkilidir. Bununla birlikte, taraflar arasında yetki sözleşmesi bulunsa dahi, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 401. maddesinin birinci fıkrası gereğince, üzerinde keşif yahut bilirkişi incelemesi yapılacak olan şeyin bulunduğu veya tanık olarak dinlenilecek kişinin oturduğu yer mahkemesinin yetkisi de devam eder. Buna karşılık, sadece delil tespiti talebi açısından yapılan yetki sözleşmesi geçerli olmaz.

---

rar verilmesi isabetsiz olup, davacı vekilinin temyiz itirazları yerinde görülerek hükmün bozulmasına [...]” Yargıtay 16. HD, 22.3.2016, E. 2015/3098, K. 2016/3050 (www.lexpera.com.tr).

⁵⁶ “[...] Oysa dosyaya sunulmamış olsa da, delil tespitinin işbu dava tarihinden sonra yaptırıldığı anlaşılmaktadır. HMK'nın 401/4. maddesi gereğince dava açıldıktan sonra yapılacak delil tespiti hakkında sadece davanın görüldüğü mahkemenin görevli ve yetkili olduğu hüküm altına alınmış olup, bu nedenle söz konusu delil tespiti geçersiz olduğundan, hükmüne esas alınmayacağı gibi asıl davada alınan rapor ile çelişkiden söz edilemeyecektir [...]” İstanbul BAM, 12. HD, 29.4.2021, E. 2019/594, K. 2021/641 (www.lexpera.com.tr).

⁵⁷ Bilge Umar, “Kuru/Arslan/Yılmaz'ın “Medenî Usul Hukuku” Ders Kitabının 14. (Genişletilmiş) Basımı Üzerine”, *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 1, S. 1, 2004, s. 511-514; Umar, Şerh, s. 1170-1172; Özekes, Pekcanitez Usûl, s. 2566.

⁵⁸ Özekes, Pekcanitez Usûl, s. 2566.

Kişi dava açılmadan önce delil tespitini esas hakkındaki dava bakımından yetkili olarak kabul ettiği mahkemeden talep etmiş, daha sonra da kendisine karşı esas hakkındaki dava bu mahkemede açılmış olabilir. Böyle bir durumda, daha önce o mahkemeden delil tespiti talebinde bulunmuş olan davalı, yetki ilk itirazında bulunamamalıdır. Çünkü bu durumda davalı mahkemenin yetkisiz olduğunu ileri sürerek, önceki davranışıyla çelişmektedir. Oysa medenî usûl hukukunda çelişkili davranma dürüstlük kuralına aykırılık teşkil eder. Dürüstlük kuralına aykırı yapılan usûlî işlemler ise hukukî sonuç doğurmazlar.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 401. maddesinin son fıkrasına göre, dava açıldıktan sonra talep edilecek her türlü delil tespitinde yalnızca davaya bakan mahkeme yetkili ve görevlidir. İstinaf incelemesi sırasında da delil tespiti istinaf mahkemesinden talep edilir. Keza ilk derece mahkemesi tarafından nihaî karar verilmiş, ancak henüz istinaf kanun yoluna başvurulmamış olan hâllerde de delil tespitinin istinaf mahkemesinden talep edilmesi gerekir. Buna karşılık, temyiz mahkemesinden delil tespiti talebinde bulunulamaz. Temyiz kanun yoluna başvurulduktan sonra delil tespitine ihtiyaç olursa, delil tespiti nihaî kararı vermiş olan istinaf mahkemesinden veya ilk derece mahkemesinden talep edilmelidir. Keza istinaf mahkemesi veya ilk derece mahkemesi tarafından nihaî karar verilmiş, ancak henüz temyiz kanun yoluna başvurulmamış olan hâllerde de delil tespitinin nihaî kararı vermiş olan istinaf mahkemesinden veya ilk derece mahkemesinden talep edilmesi gerekir.

Delil tespiti davaya bakan mahkeme dışında başka bir mahkeme tarafından yapılmış olsa dahi, hâkim tespit edilen delili serbestçe değerlendirebilmelidir. Zira Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 198. maddesinde, kanunî istisnalar dışında hâkimin delilleri serbestçe değerlendireceği düzenlenmiştir. Kaldı ki, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 401. maddesinin dördüncü fıkrasında da, söz konusu delil tespitinin geçersiz olacağına dair bir düzenleme de söz konusu değildir.

KAYNAKÇA

- AHRENS, Hans-Jürgen, *Der Beweis im Zivilprozess*, Verlag Dr. Otto Schmidt, Köln, 2015.
- AKİL, Cenk, “Medeni Yargılama Hukukunda Mahkemelerce Yapılan Delil Tespiti”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 58, S. 1, 2009, ss. 1-62.
- AKKAYA, Tolga, *Medeni Usul Hukukunda İstinaf*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009.
- AKYOL ASLAN, Leyla, *Medeni Usul Hukukunda Delil Tespiti (Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na Göre)*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2011.
- ALANGOYA, Yavuz, *Medenî Usul Hukukunda Vakıaların ve Delillerin Toplanmasına İlişkin İlkeler*, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1979.
- ALANGOYA, Yavuz - YILDIRIM, Kamil - DEREN-YILDIRIM, Nevhis, *Medenî Usul Hukuku Esasları*, Tıpkı 8. Baskı, Beta, İstanbul, 2011.
- ANSAY, Sabri Şakir, *Hukuk Yargılama Usulleri*, 7. Baskı, Ankara, 1960.
- ARSLAN, Aziz Serkan, *Medeni Usul Hukukunda Delillerin Toplanması ve Doğrudanlık İlkesi*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2012 (Doğrudanlık İlkesi).
- ARSLAN, Aziz Serkan, “6100 Sayılı HMK Madde 401 Hükmüne Göre Delil Tespitinde Görevli ve Yetkili Mahkeme”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 21, S. 2, 2013, ss. 241-254 (Delil Tespiti).
- ARSLAN, Aziz Serkan, “Doğrudanlık İlkesi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Mihbir Özel Sayısı, C. 4, S. 2, 2014, ss. 133-144.
- ARSLAN, Ramazan, *Medenî Usul Hukukunda Dürüstlük Kuralı*, S Yayınları, Ankara, 1989 (Dürüstlük Kuralı).
- ARSLAN, Ramazan, “Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun Geçici Hukuki Korumalar Konusunda Getirdiği Yenilikler”, *Bankacılar Dergisi*, Özel Sayı, 2013, ss. 7-27.
- ARSLAN, Ramazan vd., *Medenî Usul Hukuku*, 7. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021.
- ARSLANDOĞAN, Birce, *Medenî Yargılama Hukukunda Delil Tespiti*, 2. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020.
- ASLAN, Ali Çetin, “Medenî Usûl Hukukunda Görev”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İzmir 2021.
- AŞIK, İbrahim, *Medenî Usul Hukukunda Keşif*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2009.
- ATALI, Murat - ERMENEK, İbrahim - ERDOĞAN, Ersin, *Medenî Usûl Hukuku*, 4. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021.
- BELGESAY, Mustafa Reşit, *Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, İstanbul, 1939.
- BELGİN GÜNEŞ, Derya, “Yetki Sözleşmeleri”, *İstanbul Barosu Dergisi*, C. 86, S. 5, 2012, ss. 197-221.
- BERKİN, Necmeddin M., “Yargıtay Kanunu ve Nihai Derecede Yargı Faaliyeti”, *İÜHF*, C. 41, S. 1-2, 1975, ss. 153-173.

- BERKİN, Necmeddin M., *Tatbikatçılara Medenî Usul Hukuku Rehberi*, Filiz Kitabevi, 1981 (Rehber).
- BİLGE, Necip - ÖNEN, Ergun, *Medenî Yargılama Hukuku Dersleri*, 3. Baskı, Ankara, 1978.
- BOLAYIR, Nur, *Hukuk Yargılamaında Delillerin Toplanması Hâkimin ve Tarafların Rolü*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2014.
- BORK Reinhard - ROTH, Herbert, *Stein/Jonas Kommentar zur Zivilprozessordnung*, Band 5 §§ 328-510c, 22. Auflage, Mohr Siebeck, Tübingen, 2015 (Stein/Jonas ZPO).
- BUDAK, Ali Cem - KARAASLAN, Varol, *Medenî Usul Hukuku*, 5. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2021.
- DİRENİSA, Efe, "İhtiyatî Tedbir Kararına Muhalefet Düzenlemesinin (HMK m. 398) İptal Edilmesi ve İptal Kararının Sonuçları Hakkında Bir Değerlendirme", *Hukuk ve Adalet Eleştirel Hukuk Dergisi*, C. 11, S. 25, 2019, ss. 97-176
- DOĞANAY, İsmail, "Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun Tesbiti Delaile Dair Hükümleri Üzerine Bir İnceleme", *Adalet Dergisi*, 1954/7, ss. 888-899.
- ERDÖNMEZ, Güray, *Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku*, C. I, 15. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017 (Pekcanitez Usûl).
- ERKUYUMCU, Müfit, "Delil Tespitine Müteallik Hükümler Üzerine Bir İnceleme", *Adalet Dergisi*, 1946/2, ss. 126-136.
- FIRAT, Sümeyye Sena, "Geçici Hukukî Koruma Tedbirlerine Karşı Kanun Yolları", *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2021.
- FISCHER, Frank O., "Selbstständiges Beweisverfahren - Zuständigkeits- und Verweisungsfragen", *MDR*, 2001, s. 608-612.
- GÖRGÜN L., Şanal - BÖRÜ, Levent - KODAKOĞLU, Mehmet, *Medenî Usûl Hukuku*, 10. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021.
- GÜLTÜTER, Makbule Ceren, "Medeni Yargılama Hukukunda Yetki Sözleşmeleri", *İstanbul Medipol Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2018.
- GÜRDOĞAN, Burhan, *Özel Hukuk Alanında Maddî Hukuk ve Yargılama Usulü Yönünden Yargıcın Takdir Hakkının Yargıtayca Denetlenmesi*, Ankara, 1967.
- KARADEMİR AYDEMİR, Dilek, *Medeni Usul Hukukunda Mahkemelerin Yetkisi*, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019.
- KARSLI, Abdurrahim, *Medeni Usul Hukukunda Usulî İşlemler*, İstanbul, 2001 (Usulî İşlemler).
- KARSLI, Abdurrahim, *Medeni Muhakeme Hukuku*, 5. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2020.

- KONURALP, Cengiz Serhat, “6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na Göre İhtiyati Tedbirler”, *İÜHFMD*, C. LXXI, S. 2, 2013, ss. 225-274.
- KRÜGER, Wolfgang - RAUSCHER, Thomas, *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung*, Band 2 §§ 355-945b, 6. Auflage, C. H. Beck, 2020 (MüKoZPO).
- KURT, Nesibe, “Medenî Yargılama Hukukunda Doğrudan Doğrualık İlkesi”, *Prof. Dr. Bilge Öztan’a Armağan*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2008, ss. 599-625.
- KURT KONCA, Nesibe, *Medenî Usul Hukukunda Doğruyu Söyleme Yükümlülüğü*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2017.
- KURU, Baki, *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, C. IV, 6. Baskı, İstanbul, 2001 (Usul, C. IV).
- KURU, Baki, *Medenî Usul Hukuku El Kitabı*, C. II, Yetkin Yayınları, Ankara, 2020 (El Kitabı, C. II).
- KURU, Baki- BUDAK, Ali Cem, *Tespit Davaları*, 2. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2010.
- MERAKLI YAYLA, Deniz, *Medenî Usûl Hukuku’nda İstinaf Kanun Yolunda Yeniden Tahkikat Yapılması*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2014.
- MISTAÇOĞLU, Yasemin, *Medeni Usul Hukukunda İhtiyati Tedbir Yargılaması*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020.
- MISTAÇOĞLU, Yasemin, “Bölge Adliye Mahkemeleri ve İhtiyati Tedbir Kararları”, *İstanbul Barosu Dergisi*, C. 90, S. 6, 2016, ss. 36-44.
- MUSIELAK, Hans-Joachim - VOIT, Wolfgang, *Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz Kommentar*, 19. Auflage, Verlag Franz Vahlen, München, 2022 (Musielak/Voit ZPO).
- MUŞUL, Timuçin, *Medenî Usul Hukuku*, 3. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2012.
- ÖZEKES, Muhammet, *Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenme Hakkı*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2003.
- ÖZEKES, Muhammet, *100 Soruda Medenî Usûl Hukukunda Yeni Kanun Yolu Sistemi İstinaf ve Temyiz*, 3. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016 (İstinaf ve Temyiz).
- ÖZEKES, Muhammet, *Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku*, C. III, 15. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017 (Pekcanitez Usûl).
- ÖZEKES, Muhammet, “İstinaf İncelemesi Sonunda Verilecek Kararlar”, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Çerçevesinde İstinaf*, MİHBİR, 15. Toplantı (6-7 Ekim 2017/Antalya), 2018, ss. 85-112.
- SUNGURTEKİN ÖZKAN, Meral, *Türk Medeni Yargılama Hukuku*, Fakülteler Kitabevi Barış Yayınları, İzmir, 2013.

- ÖZTEK, Selçuk, “Hukuk Muhakemeleri Kanunu’ndaki Geçici Hukuki Koruma Hükümlerinin Değerlendirilmesi”, *Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukukçuları Toplantısı-X*, 1-2 Ekim 2012 İzmir, Türkiye Adalet Akademisi Yayınları, ss. 428-461.
- ÖZTEK, Selçuk, *Türk Medeni Yargılama Hukukunda İstinaf ve Temyiz*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021 (İstinaf ve Temyiz).
- PEKCANİTEZ, Hakan, *Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku*, C. II, 15. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017 (Pekcanitez Usûl).
- PEKCANİTEZ, Hakan, “Hukuk Muhakemeleri Kanununa Göre Temyiz Kanun Yolunda Yargısal Denetiminin Maddi ve Hukukî Denetim”, *Temyiz İncelemesinde Hukukî Denetimin Sınırları*, Türk Hukuku İstinaf Reformu Sonrası Mukayeseli Hukuk Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Ankara, 2018, ss. 217-251.
- PEKCANİTEZ, Hakan - ATALAY, Oğuz - ÖZEKES, Muhammet, *Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı*, 9. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021.
- POSTACIOĞLU, İlhan E., *Medeni Usul Hukuku Dersleri*, 6. Bası, İstanbul, 1975.
- POSTACIOĞLU, İlhan E. - ALTAY, Sümer, *Medenî Usûl Hukuku Dersleri*, 7. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2015.
- PRÜTTING, Hanns - GEHRLEIN, Markus, *Zivilprozessordnung Kommentar*, 8. Auflage, Luchterhand Verlag, 2016 (Prütting/Gehrlein ZPO).
- ROSENBERG, Leo - SCHWAB, Karl Heinz - GOTTWALD, Peter, *Zivilprozessrecht*, 18. Auflage, Verlag C. H. Beck, München, 2018.
- SAENGER, Ingo, *Zivilprozessordnung Handkommentar*, 9. Auflage, Nomos, 2021 (Hk-ZPO).
- SCHILKEN, Eberhard, *Zivilprozessrecht*, 6. Auflage, Verlag Franz Vahlen, München, 2010.
- SİMİL, Cemil, “Bölge Adliye Mahkemelerinin İhtiyatî Tedbir Kararı Verebilmesi ve Kararın Denetimi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 10, S. 2, 2020, ss. 171-194.
- TAHİROĞLU, Fatih, “Medenî Usûl Hukukunda Tanığın Hazır Bulunma Yükümlülüğü”, *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 8, S. 2, 2021, ss. 617-644.
- TANRIVER, Süha, “Noterlerin Tespit İşlemleri”, *Noterlik Hukukuna İlişkin İncelemeler (1993-2011)*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2011, ss. 105-120.
- TANRIVER, Süha, *Medenî Usûl Hukuku*, C. I, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021 (Usûl, C. I).
- TANRIVER, Süha, *Medenî Usûl Hukuku*, C. II, 2. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara, 2022 (Usûl, C. II).
- THOMAS, Heinz - PUTZO, Hans, *Zivilprozessordnung*, 36. Auflage, Verlag C. H. Beck, 2015

- TUNCER KAZANCI, İdil, “Yargı Kararları ve 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Çerçevesinde İhtiyati Tedbirlere İlişkin Bazı Sorunlar”, *MİHDER*, C. 8, S. 23, 2012/3, ss. 75-126.
- TUNÇ YÜCEL, Müjgan, *HMK Uyarınca Tahkimde İhtiyati Tedbir ve Delil Tespiti*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013.
- TURAN, Sinem, *Medeni Usul Hukukunda Delil Tespiti Kurumunun Fonksiyonları*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020.
- ULUKAPI, Ömer, *Medenî Usûl Hukuku*, 3. Baskı, Mimoza Yayınları, Konya, 2015.
- UMAR, Bilge, “Kuru/Arslan/Yılmaz’ın “Medenî Usul Hukuku” Ders Kitabının 14. (Genişletilmiş) Basımı Üzerine”, *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 1, S. 1, 2004, ss. 481-517.
- UMAR, Bilge, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2014 (Şerh).
- ÜSTÜNDAĞ, Saim, “Temyizin Nakzından Sonraki Hukuki Durum”, *İÜHF*, C. 28, S. 1, 1962, ss. 133-192.
- ÜSTÜNDAĞ, Saim, *Medeni Yargılama Hukuku*, C. I-II, 7. Baskı, İstanbul, 2000.
- ÜSTÜNDAĞ, Saim, “Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nun Tadili Tasarısı Hakkında Düşünceler”, *Makaleler İctihat Tahlilleri Çeviriler*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2010, ss. 115-150.
- VORWERK, Volkert - WOLF, Christian, *BeckOK ZPO*, 45. Edition Stand: 01.07.2022, C. H. Beck, München, 2022 (BeckOK ZPO).
- WIECZOREK, Bernhard - SCHÜTZE, Rolf A., *Zivilprozessordnung und Nebengesetze Großkommentar*, Band 6 §§ 355-510c, 4. Auflage, De Gruyter, 2014 (Wieczorek/Schütze ZPO).
- YILMAZ, Ejder, “Dosyadan El Çeken Mahkemenin Kanun Yolu Aşamasında Bulunan Davada İhtiyati Tedbir Verme Yetkisi”, *MİHDER*, C. 5, S. 13, 2009, ss. 213-220.
- YILMAZ, Ejder, *Geçici Hukuki Himaye Tedbirleri*, C. II, Yetkin Yayınları, Ankara, 2001.
- YILMAZ, Ejder, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, C. III, 3. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2017 (Şerh, C. III).
- ZÖLLER, Richard, *Zöller Zivilprozessordnung*, 30. Auflage, Verlag Dr. Otto Schmidt, Köln, 2014 (Zöller ZPO).

Elektronik Kaynaklar

www.kazanci.com.tr

www.lexpera.com.tr